

JOSIP CUGOVČAN: NARODNA NOŠNJA PODRAVSKIH SESVETA, ZAJEDNICA KULTURNO-UMJETNIČKIH UDRUGA KOPRIVNIČKO—KRIŽEVAČKE ŽUPANIJE, KOPRIVNICA 2010., STR. 90

Zahvaljujući agilnom Krešimiru Blažeku, Zajednica kulturno-umjetničkih udruga Koprivničko-križevačke županije započela je izdavati knjige i studije o podravskoj etnografskoj baštini. Ne slučajno, u tom nizu kao prva knjiga tiskana je mala monografija pod naslovom «Narodna nošnja Podravske Sesveta» slikara i etnografa Josipa Cugovčana. Autor živi u Podravskim Sesvetama i svestrani je kulturni djelatnik – arheolog, palentolog, etnograf, voditelj kulturnih društava, srčani skupljač navodnog etnografskog blaga i slikar. Narodnu nošnju svojega sela skuplja i proučava desetljećima, pa stoga i nije čudno što je napisao dosad zacijelo najkompletniju studiju u tom dijelu narodne baštine.

U predgovoru knjizi, muzejska savjetnica Ivanka Ivkanec, s punim opravdanjem ističe da Cugovčan «minucioznim opisima, sjajnim određivanjem spram detalja, temeljitim i jasnim objašnjenjima o načinu izrade i pojedinim modalitetima u kreativnom stvaralaštvu narodnoga ruha, potpuno svjesno i s ezornom nakanom trajnog čuvanja i konstantne životne prakse, pridružuje i svoj prijemljivi jezični stol». Naime, ovo je jedna od rijetkih suvremenih studija o našoj narodnoj baštini koja je u cjelini pisana na kajkavskom govoru Podravine (varijanta Podravske Sesveta). Zato ta knjiga, koja na kraju ima i kraći rječnik, predstavlja i naše jezično blago.

Knjiga je prikazala narodnu nošnju sa svim njezinim karakteristikama i promjenama u razdoblju jednog stoljeća – od 1850. do 1950. godine. Metodološki je studija koncipirana na logičan način: ona prikazuje razvoj nošnje kronološki, ali ujedno sustavno daje i sve njezine sastavke dijelove, uz znalačke opise oblika, boja i primjene. S obzirom da tekst prati znalački izbor starih fotografija, ali i snimci pojedinih dijelova nošnje, na temelju ove knjige može se sesvečka narodna nošnja ne samo upoznati, već i po potrebi obnavljati.

Nakon riječi urednika i predgovora, autor je ukratko iznio osnovne podatke i natuknice o naselju Podravske Sesvete. Zbog svojeg zemljopisnog položaja, podalje od glavnih prometnica, smještene u dravskom polju, Sesvete su dugo, gotovo do današnjih dana, sačuvale prebogatu pogaču narodne baštine u svim oblicima, pa tako i u narodnoj nošnji.

Prvo poglavlje objašnjava oblike i vrijednost sesvečke nošnje, kakva se nosila do oko 1900. godine, dakle u 19. stoljeću. Razlike u odnosu na današnju nošnju vrlo su velike. Razrađeni su svi elementi tadašnje narodne nošnje: 1. Ženska letna nošnja za svetek – dekle, 2. Ženska letna nošnja za svetek – sneje, 3. Ženska zimska nošnja za svetek, 4. Muška letna nošnja za svetek, 5. Muška zimska nošnja za svetek, 6. Ženska letna nošnja za saki den, 7. Muška letna nošnja za saki den, 8. Ženska zimska nošnja za saki den, 9. Muška zimska nošnja za saki den, 10. Stare žene i stari čoveki, 11. Oblačenje v žetvi, 12. Nošnja f korizmi, 13. Nošnja za svate, 14. Tek rođeno dete, 15. Oprava za pokojnoga – mrtvika, te 16. Kupanje v letu na Dravi i na kanalu.

Posebno, drugo, poglavlje posvećeno je samo flizurama (frizurama). Tako slijedi opis: 1. Flizura na pletaču igli, 2. Flizura na baroke ili zafrčke, 3. Nabremana flizura z bremajzlinom, 4. Flizura na kokruzinu – povita na lokne, te 5. Flizura trater. Treće poglavlje temeljito i dobro ilustrirano prikazuje nošnje Podravske Sesveta iz razdoblja od 1920-tih do 1940-tih godina. Tih se nošnji sjećaju još živeći kazivači, a Cugovčan ih ima sačuvane i u svojoj bogatoj etnografskoj zbirci. Prikazane su slijedeće nošnje: 1. Ženska letna nošnja za svetek i svečane prilike – dekle, 2. Ženska letna nošnja za svetek i svečan prilike – sneje, 3. Muška letna nošnja za svetek, 4. Ženska zimska nošnja za svetek – dekle, 5. Ženska zimska nošnja za svetek – sneje, 6. Muška zimska nošnja za svetek, 7. Dečja zimska nošnja za svetek, 8. Nošnja za svate, 9. Nošnja za saki den – delatni den, te 10. Nošnja f korizmi i na sprevodu.

Prikazana je i modernizirana sesvečka narodna nošnja, kakva je nastala od 1940-tih do 1950-tih godina, a kakvu dobrim dijelom koriste i suvremena folklorna društva. Prikazana je: 1. Letna nošnja za svetek, 2. Zimska nošnja za svetek, te 3. Letna nošnja za saki den. S obzirom da u dugom popisu kazivača, koji se navodi na kraju knjige, ima i onih koji su umrli i prije 30-tak godina, očito je da se Cugovčan prikupljanjem etnografske građe bavi već više od četrdesetak godina. Njegova knjiga odmah je postala nezaobilazna literatura za sve one koji se zanimaju za podravsku narodnu baštinu.

Dragutin FELETAR

DRAGUTIN PAVLIČEVIĆ: HRVATSKE KUĆNE/OBITELJSKE ZADRUGE, GOLDEN MARKETING – TEHNIČKA KNJIGA, ZAGREB 2010., KNJIGE I. I II., STR. 780

Izdavanjem zamašnog dvoknjižja, prof. dr. sc. Dragutin Pavličević (1932.), doajen hrvatskih historiografa, afirmirao se i kao ponajbolji poznavatelj hrvatskih kućnih (obiteljskih) zadruga. On istražuje ovaj zanimljiv sociološki hrvatski fenomen već više od 40 godina. Rezultat tih istraživanja bila je i njegova vrlo zapažena knjiga o hrvatskim kućnim zadrugama tiskana 1989. godine. Sada je Pavličević nadopunio svoju prvu knjigu, te napisao još jednu – koja prikazuje hrvatske kućne zadruge od 1881. do njihova odumiranja. Time je metodološki, kronološki i znanstveno zaokružio najvažnija saznanja o razvoju obiteljskih zadruga u Hrvatskoj. Čitajući ove dvije podeblje knjige, možemo (možda subjektivno) zaključiti da su one i zacijelo najbolje djelo iz produkcije ovoga plodnoga historiografa.

Kućne-obiteljske zadruge odigrale su izuzetno važnu ulogu u životu i razvoju hrvatskoga društva, poglavito na selu. Njihov vrhunac možemo datirati u 19. i prvu polovicu 20. stoljeća. Te zadruge predstavljale su osnovnu gospodarsku i socijalnu čeliju u kojoj su se odvijali svi oblici života. Stoga nije čudno što je o zadrugama već 1850. pisao Ignjat Utješanović, a potom su redale studije i radovi brojnih istraživača. Spomenut ćemo samo odlične studije koje su napisao Baltazar Bogišić, zatim Antun Radić, Milovan Gavazzi i Rudolf Bićanić, pa sve do suvremenih autora – kao što su Špiro Kulušić, Vera Erlich, Vesna Čulinović-Konstantinović, Dunja Rhtman-Auguštin i, dakako, Dragutin Pavličević.

Ovoj složenoj historiografskoj problematici Pavličević je prišao znanstveno i sveobuhvatno, te vrlo sistematično. U prvoj knjizi obuhvaća razvoj kućnih/obiteljskih zadruga do 1881. godine (odnosno do razvojačenja Vojne krajine). Da bi se bolje razumio slijed i značenje hrvatskih kućnih zadruga, autor u prva dva poglavlja temeljito razrađuje povijesno-teorijski pregled toga fenomena, te navodi sve značajnije fakte o kućnim zadrugama općenito. Tu saznajemo, primjerice, što je to kućna zadruga, kako su nastale i koliko su stare kućne zadruge, o idealizaciji južnoslavenskih zadruga i ruskih općina, o zadrugama u neslavenskim narodima, o teorijama o nastanku i razvoju kućnih zadruga, a podastrta je i kritika zadrughnih teorija.

Za bolje razumijevanje knjige od važnosti je i uvodna razrada vrsta i tipova kućnih zadruga, o veličini i unutarnjem ustrojstvu, o zadrughnom životu kao temi u hrvatskoj književnosti, o pogledu ideologa materijalista na kućne zadruge, te o zadrugama kao temi inozemnih autora.

Kronološka razradba razvoja kućnih zadruga u Hrvatskoj počinje prikazom razdoblja neopolutističke modernizacije od 1848. do 1860. godine (dakle od ukidanja kmetstva, što je u život sela unijelo suštinske mijene). Ova analiza temelji se dobrim dijelom na studiji Ignjata Utješanovića iz 1850., ali i na podacima Gospodarskoga lista, te Franje Žužula, koji je analizirao «život